

UNIwersytet WArmińsko – MAZURSKI W OLSZTYNIE
WYDZIAŁ GEODEZJI, INŻYNIERII PRZESTRZENNEJ I BUDOWNICTWA
KATEDRA PLANOWANIA I INŻYNIERII PRZESTRZENNEJ

UL. PRAWOCHEŃSKIEGO 15, 10-720 OLSZTYN

tel. 89 523 34 73, fax. 89 524 06 48

e-mail: kpiip@uwm.edu.pl, www.uwm.edu.pl/kpiip

Ocena opłacalności zalesień gruntów rolnych w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich

dr inż. Hubert Kryszk
dr inż. Krystyna Kurowska,

Kołobrzeg, 20 października 2016 r.

Ważnym elementem polityki przestrzennej, ekologicznej i gospodarczej kraju jest zachowanie wiodących funkcji lasów poprzez zrównoważone gospodarowanie oraz powiększanie zasobów leśnych.

ZADANIA BADAWCZE

Mając na uwadze przesłanki zwiększania lesistości kraju oraz konieczności poprawy struktury użytkowania gruntów rolnych na obszarach wiejskich w ramach badań podjęto próbę

**OCENY EFEKTYWNOŚCI EKONOMICZNEJ ZALESIEŃ
GRUNTÓW ROLNYCH I INNYCH NIŻ ROLNE
REALIZOWANYCH W RAMACH PROGRAMU ROZWOJU
OBSZARÓW WIEJSKICH,**

który w Polsce jest realizowany od 2004 r

W ramach analiz uwzględniono zasady i kryteria obowiązujące w poszczególnych programach:

- PROW 2004-2006,
- PROW 2007-2013
- PROW 2014-2020.

Zwrócono uwagę na istotne zmiany mające kluczowe znaczenie na realizację zalesień w praktyce w poszczególnych okresach.

FINANSOWANIE ZALESIEŃ

Do czasu wstąpienia do Unii Europejskiej w Polsce funkcjonował zróżnicowany system finansowania prac zalesieniowych.

Grunty państwowe zalesiane były przez Lasy Państwowe ze środków budżetu państwa.

FINANSOWANIE ZALESIEŃ

Poza dotacjami z budżetu, zalesianie gruntów prywatnych wspierane było środkami Wojewódzkich Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki wodnej oraz w niewielkim stopniu środkami Lasów Państwowych w formie bezpłatnego przydziału sadzonek.

W latach 2002-2004 stosowano nowy system finansowania zalesiania gruntów rolnych na podstawie ustawy o przeznaczeniu gruntów rolnych do zalesienia

Wojewódzki Fundusz
Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej
w Warszawie

USTAWA
z dnia 8 czerwca 2001 r.

o przeznaczeniu gruntów rolnych do zalesienia

FINANSOWANIE ZALESIEŃ

Od dnia 1 maja 2004 r. Polska korzysta z instrumentów Wspólnej Polityki Rolnej (WPR) Unii Europejskiej.

Głównym źródłem finansowania wsparcia rolnictwa i obszarów wiejskich w krajach członkowskich UE jest Europejski Fundusz Rolny na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (wcześniej Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej).

Jednym z działań realizowanych w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) jest **zalesianie gruntów rolnych**. PROW 2014-2020 jest kontynuacją obowiązujących wcześniej programów 2004-2006 oraz 2007-2013.

W ramach analiz uwzględniono:

- zasady i kryteria w poszczególnych działaniach PROW, czyli 2004-2006, 2007-2013 oraz obecnie obowiązującym PROW 2014-2020, który jest kontynuacją wcześniej obowiązujących programów.

Zwrócono uwagę na istotne zmiany mające kluczowe znaczenie na realizację zalesień w praktyce w poszczególnych okresach.

Analizę opłacalności ekonomicznej przeprowadzono w różnych wariantach jako studium przypadku dla wybranych działek gruntów rolnych.

Uwzględniono przeciętne koszty zalesienia, wsparcie na zalesienie w poszczególnych okresach PROW, a także Średnie ceny transakcyjne gruntów rolnych.

Do analiz przyjęto Średnie ceny transakcyjne gruntów rolnych, pozyskane z ANR w okresie 2003-2015, gdyż największe zalesienia w ramach PROW zostały zrealizowane na gruntach nabytych z zasobu ANR.

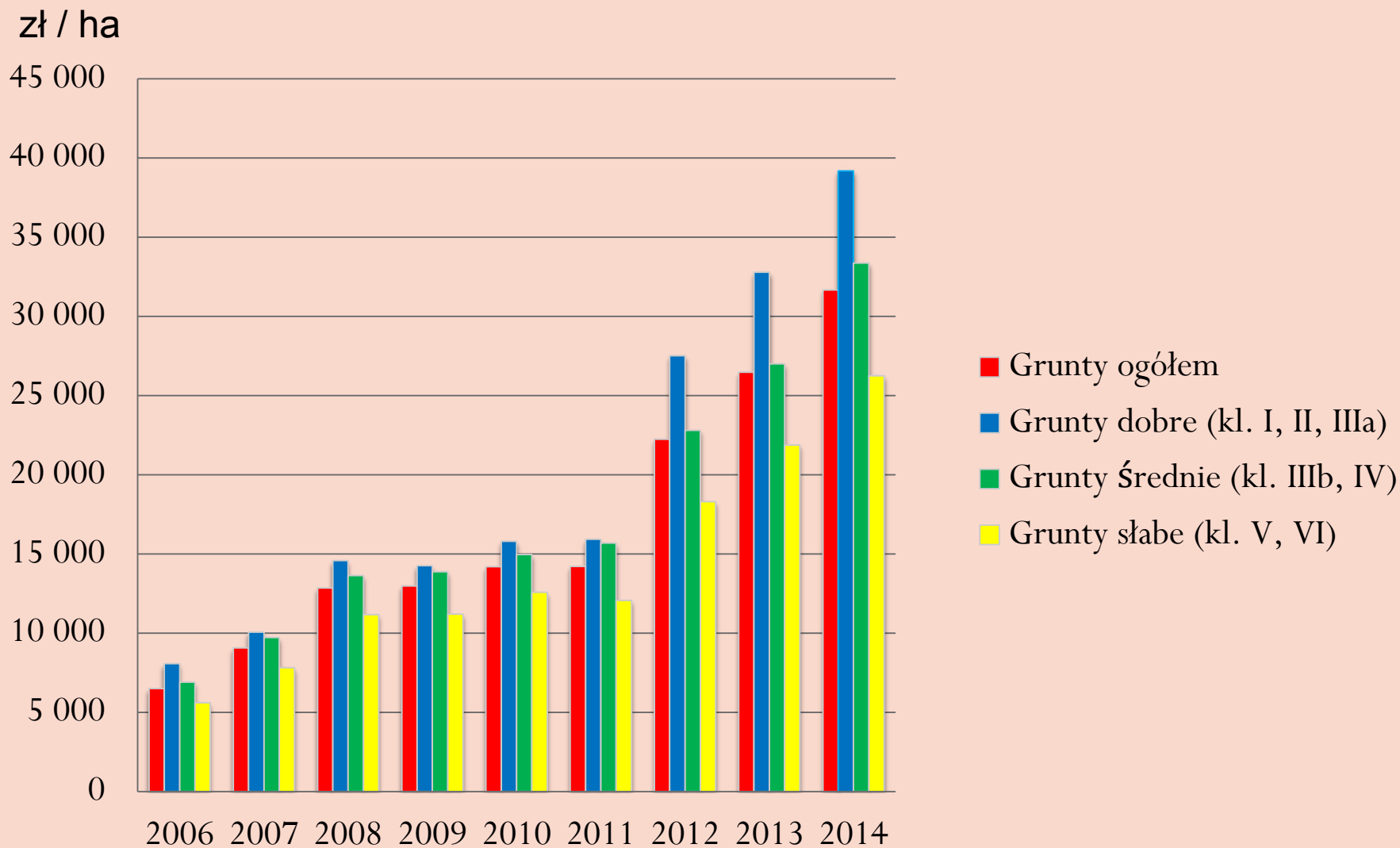
Uzyskane wyniki opracowano w formie tabelarycznej i za pomocą wykresów.

Czynniki wpływające na wartość gruntów do zalesienia

Na wartość nieruchomości wpływa szereg czynników, z których ważniejsze to:

- ✓ lokalizacja,
- ✓ dogodność dojazdu,
- ✓ wartość użytkowa (jakość bonitacyjna),
- ✓ ukształtowanie terenu,
- ✓ kultura rolna,
- ✓ trudność uprawy,
- ✓ wielkość zanieczyszczeń środowiska,
- ✓ występowanie urządzeń melioracyjnych,
- ✓ występowanie infrastruktury utrudniającej agrotechnikę,
- ✓ inne...

Ryc. 5. Średnia cena 1 ha z uwzględnieniem klas gruntów wg GUS.

Od 2005 roku widoczny był w Polsce wzrost zainteresowania wśród rolników zalesianiem gruntów rolnych. Wynikało to z możliwości finansowania zalesień w ramach Wspólnej Polityki Rolnej UE.

ZALESIENIA PROW

WSPARCIE NA ZALESIANIE

PREMIA PIELEŃNACYJNA

PREMIA ZALESIENIOWA

PROW 2004-2006

Zalesienia realizowane w ramach PROW 2004-2006 były zgodne z Krajowym Programem Zwiększania Lesistości (KPZL). Dotyczyły gruntów nie stanowiących własności Skarbu Państwa.

Beneficjentem mógł być **rolnik, grupa rolników** (min. 3-osobowa) lub spółdzielnia produkcji rolnej.

Zalesienia dotyczyły gruntów, które w ewidencji gruntów zostały zaklasyfikowane **jako użytki rolne, w tym: grunty orne, trwałe użytki zielone, sady i plantacje owocowe.**

Grunty te powinny być **w stałym użytkowaniu rolniczym** i zaliczone głównie do V i VI klasy bonitacyjnej oraz położonych na stokach o spadku powyżej 12°.

Nie można było zalesiać gruntów odłogowanych i ugorowanych dłużej niż 5 lat oraz nieużytków

PROW 2004-2006

Rolnik podejmując działanie otrzymywał trzy formy pomocy finansowej. Pierwszą stanowiło **wsparcie na zalesienie**, stanowiące jednorazową zryczałtowaną płatność za poniesione koszty zalesienia.

Dodatkową formą wsparcia była **premia pielęgnacyjną**, stanowiącą zryczałtowaną płatność na pokrycie kosztów utrzymania nowej uprawy leśnej, wypłacaną corocznie przez 5 lat od założenia

PROW 2004-2006

Istotną formę wsparcia stanowi **PREMIA ZALESIENIOWA** mająca na celu równoważyć utracony dochód z powodu wyłączenia gruntów spod uprawy rolnej, w okresie **20** lat od założenia uprawy.

W okresie programowania 2004-2006 brak było ograniczeń powierzchniowych co do obszaru zalesianego

PROW 2007-2013

Zalesienia gruntów rolnych w ramach PROW 2007-2013 realizowano poprzez dwa schematy:

Zalesianie gruntów rolnych (Schemat I)

Zalesianie gruntów innych niż rolne (Schemat II – wprowadzony od 2008 roku).

Schemat II dotyczy wyłącznie leśnego zagospodarowania opuszczonych gruntów rolniczych lub innych gruntów odłogowanych, dla których zalesienie stanowi racjonalny sposób zagospodarowania (np. ochrona przed erozją). Zakłada się tu możliwość wykorzystania sukcesji naturalnej w obrębie ww. gruntów.

PROW 2007-2013

W pierwszym etapie realizacji PROW 2007-2013 (do 2011 roku) obowiązywało ograniczenie powierzchniowe zalesień do wsparcia (**max 20 ha** na jednego beneficjenta).

Następnie wsparcie na zalesienie zostało zwiększone do powierzchni nie większej niż **100 ha**.

Realizacja zalesień w ramach PROW 2007-2013 nie mogła być realizowana na gruntach położonych na obszarach NATURA 2000, obszarach rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych, parków narodowych lub obszarach ich otulin, chyba że planowane zalesienie nie było sprzeczne z celami ochrony tych obszarów

PROW 2007-2013

Zasady wypłacania pomocy były identyczne jak w okresie 2004-2006. Skrócono jednak okres wypłacania rolnikom premii zalesieniowej (do **15** lat od założenia uprawy leśnej), którzy udokumentowali uzyskanie, co najmniej 25% dochodów z tytułu prowadzenia działalności rolniczej w roku poprzedzającym złożenie wniosku (PROW 2007-2013).

W ramach obecnie obowiązującego **PROW 2014-2020** realizowane jest działanie

Inwestycje w rozwój obszarów leśnych i poprawę żywotności lasów, którego celem jest zwiększanie obszarów leśnych poprzez zalesianie i tworzenie terenów zalesionych na gruntach rolnych oraz gruntach z sukcesją naturalną

Zasady wsparcia na zalesienie oraz premii pielęgnacyjnej są podobne jak w poprzednich działaniach. Został jednak skrócony okres premii zalesieniowej do **12** lat. Kwoty wsparcia są różne zależnie od tego, czy wybieramy gatunki iglaste, czy liściaste. Druga zależność wynika z warunków terenowych, które decydujemy się zalesić. Najwięcej wskazane do zalesień są tereny o nachyleniu powyżej 12 stopni.

Inne są jednak zasady **wsparcia na ogrodzenie** założonej uprawy leśnej. Przysługuje dopłata za 1 m bieżący faktycznego ogrodzenia (wcześniej było do pow. każdego ha lub mb.). Nie zmieniły się zasady zalesień co do maksymalnej powierzchni zalesienia i położenia na obszarach objętych ochroną. (limit 20ha)

Nowością jest wprowadzona ocena punktowa zasadności zalesienia, na podstawie której sporządzana jest ogólnopolska lista rankingowa wniosków zalesieniowych.

Od 2015 r. do gruntów zalesionych w ramach PROW 2007-2013 i 2014-2020 przysługuje również jednolita płatność obszarowa (JPO) tak jak do gruntów rolnych.

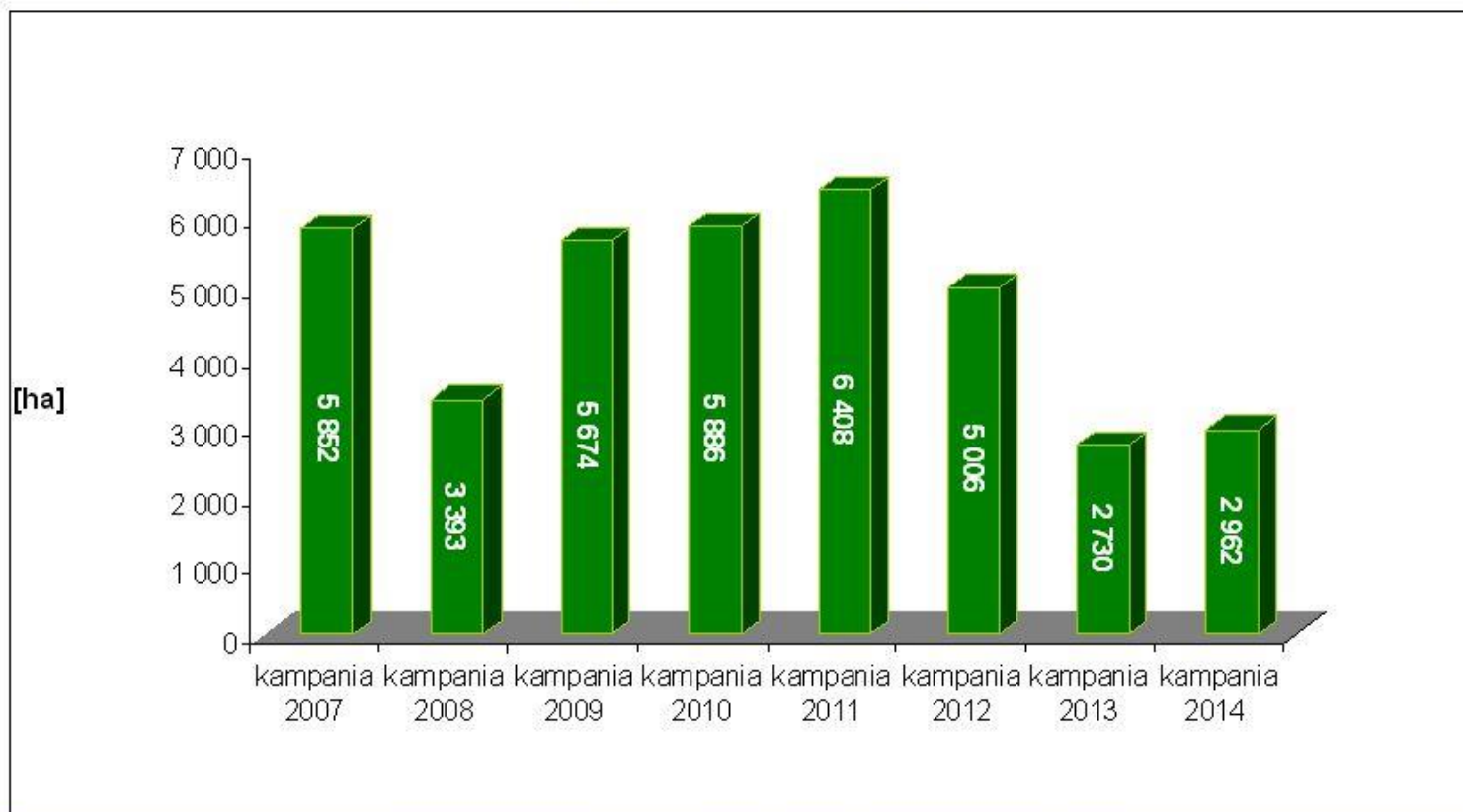
W wyniku zrealizowanych zalesień w ramach PROW 2004-2006 zalesieniem objęto **40 189,26 ha**, przy czym dominowały uprawy mieszane (66%), iglaste z przewagą gatunków iglastych o powierzchni powyżej 75% (23%) i liściaste (11%). Średnia powierzchnia zalesienia w tym okresie wynosi **4,42 ha**.

W latach 2007-2013 w ramach I schematu (grunty rolne) zalesiono **37 910,17 ha**, przy średniej powierzchni zalesienia 2,35 ha i ramach II schematu (grunty inne niż rolne) 2 905,56 ha i średniej powierzchni zalesienia **1,50 ha**.

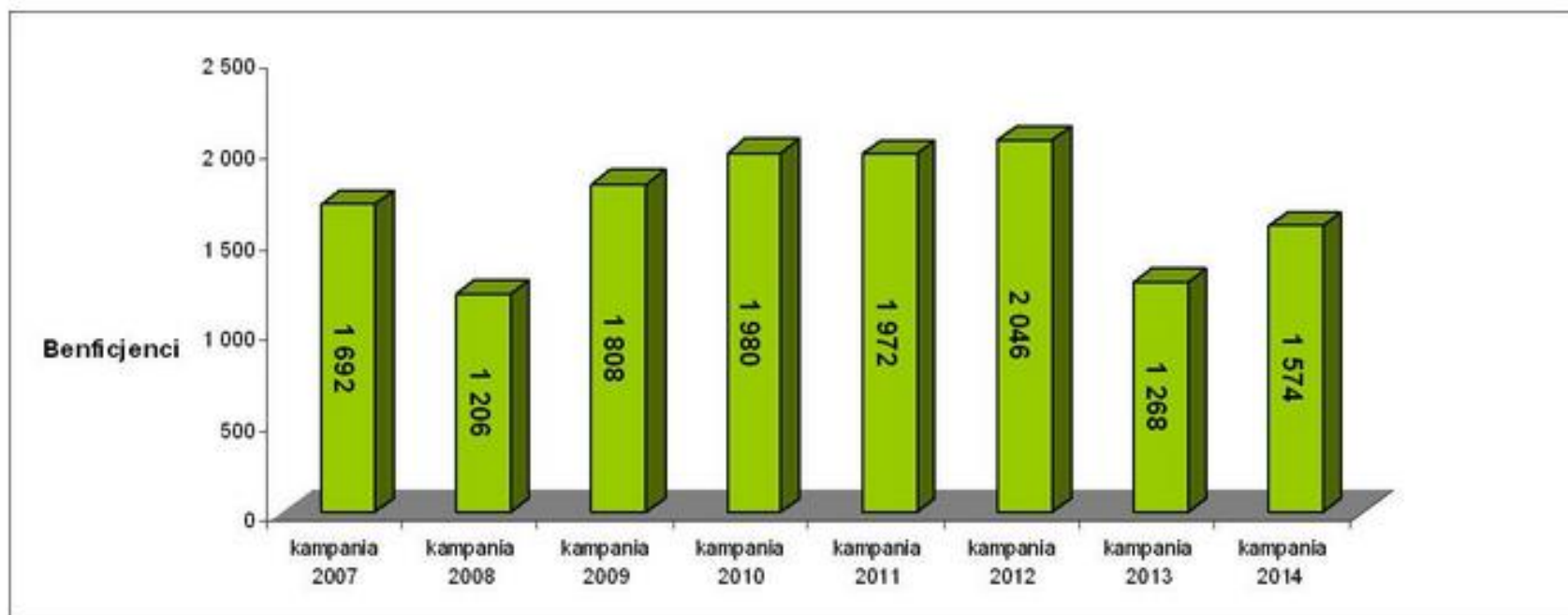

Zalesianie i tworzenie terenów zalesionych

**Powierzchnia zalesiona PROW 2007-2013 [37 910 ha]
w podziale na kampanie**

Liczba beneficjentów PROW 2007-2013 [10 171] w podziale na kampanie

Wybrane stawki wsparcia na zalesienie, dla terenów o korzystnej konfiguracji w poszczególnych PROW prezentuje poniższa tabela.

Tabela 1. Stawki wsparcia finansowanego na zalesienie gruntów rolnych w ramach PROW 2004-2006, 2007-2013 i 2014-2020.

Forma wsparcia	1ha / rok					
	Gatunki iglaste	Gatunki liściaste	Gatunki iglaste	Gatunki liściaste	Gatunki iglaste	Gatunki liściaste
Wsparcie na zalesianie	4 300 zł	5000 zł	4620 zł	5240 zł	6553 zł	7152 zł
Premia pielęgnacyjna	420 zł		970 zł		1075 zł	
Zabezpieczenie przed zwierzyną (grodenie 2-metrową siatką metalową)	2400 zł		2590 zł/ha lub 6,50 zł/mb		8,82 zł/mb	
Premia zalesieniowa	- producent rolny uzyskujący co najmniej 20% dochodów z rolnictwa – 1400 zł - producent rolny uzyskujący mniej niż 20% dochodów z rolnictwa – 360 zł		- producent rolny uzyskujący co najmniej 25% dochodów z rolnictwa – 1580 zł		1215 zł + JPO	

PROW 2014-2020

Zalesianie i tworzenie terenów zalesionych

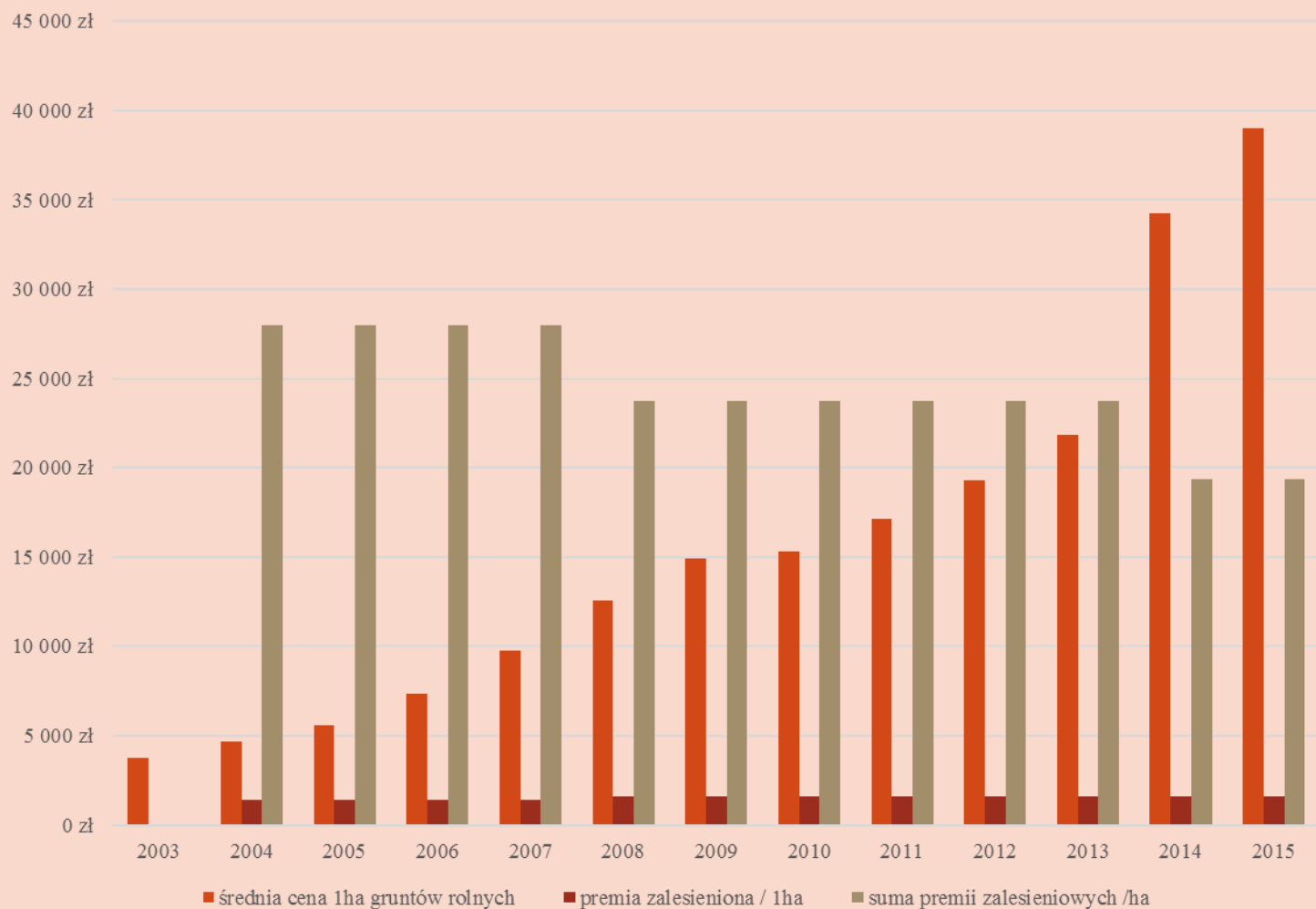

PREMIA ZALESIENIOWA jest rekompensatą za trwałe wyłączenie gruntu rolnego z produkcji rolnej.

W ostatnich latach ceny gruntów rolnych bardzo wzrosły, grunty słabych klas (mało przydatne do produkcji rolniczej) też kształtowały się na wysokim poziomie, co było związane z systemem dopłat bezpośrednich do powierzchni gruntów rolnych

O uzyskiwanych cenach trakcyjnych decydowała też forma zbycia. W przypadku nieruchomości nabywanych z zasobu ANR najwyższe ceny uzyskiwano w ramach przetargów nieograniczonych

OCENA OPŁACALNOŚCI EKONOMICZNEJ ZALESIEŃ GRUNTÓW ROLNYCH.

Na podstawie przeprowadzonej oceny efektywności ekonomicznej zalesień gruntów rolnych można stwierdzić, iż przede wszystkim należałoby zwiększyć **Limit powierzchniowy i zwiększyć wysokość wsparcia.**

Większa opłacalność jest w przypadku większych powierzchni, gdzie koszty stałe są mniejszym obciążeniem w projekcie założenia i pielęgnacji uprawy leśnej.

Analizę wykonano pod zalesienie działki rolnej o powierzchni:

7,35ha - 60ha

Teren położony jest na glebach słabych klasy bonitacyjnej oznaczonej w ewidencji gruntów i budynków jako RVI. Odpowiadający typ siedliskowy lasu to bór świeży (Bśw).

W jednym i w drugim przypadku nadleśnictwo zaplanowało obsadzenie przedmiotowych działek w następujący sposób sosna 70%, modrzew 10%, gat. liściaste (dąb, lipa, grab, brzoza) 20%. Przewidziano ogrodzenie całej uprawy. Producent rolny składający wniosek uzyskał prawo do pełnej premii zalesieniowej.

Okres wsparcia do zalesienia	PROW 2004-2006		PROW 2007-2013		PROW 2014-2020	
	7,35ha	60,00ha	7,35ha	60,00ha	7,35ha	hipotetycznie 60,00 ha
1	61593	507600	72647	593040	74352,54	591756
2	11319	97200	18743	153000	16831,5	161400
3	11319	97200	18743	153000	16831,5	161400
4	11319	97200	18743	153000	16831,5	161400
5	11319	97200	18742	153000	16831,5	161400
6	10290	72000	11613	94800	8930,25	96900
7	10290	72000	11613	94800	8930,25	96900
8	10290	72000	11613	94800	8930,25	96900
9	10290	72000	11613	94800	8930,25	96900
10	10290	72000	11613	94800	8930,25	96900
11	10290	72000	11613	94800	8930,25	96900
12	10290	72000	11613	94800	8930,25	96900
13	10290	72000	11613	94800		
14	10290	72000	11613	94800		
15	10290	72000	11613	94800		
16	10290	72000				
17	10290	72000				
18	10290	72000				
19	10290	72000				
20	10290	72000				
Suma płatności w zł	261219	1976400	263747	2153040	204190	1915656
Płatność w zł/1ha	35540	32940	35884	35884	27781	31928

WYNIKI ANALIZ:

Zalesianie gruntów o niskiej przydatności dla rolnictwa pozytywnie wpływa na zrównoważony rozwój obszarów wiejskich, zarówno w sposób bezpośredni, jak i pośredni. Wpływ bezpośredni polega na powiększaniu obszarów leśnych i zwiększaniu lesistości, a przez to tworzeniu warunków dla umacniania ekosystemów i różnorodności biologicznej obszarów wiejskich.

Działanie polegające na zalesieniu gruntów rolnych i innych niż rolne powoduje jednak trwałą zmianę przeznaczenia gruntów rolnych na leśne, z założenia najmniej przydatnych do produkcji rolniczej. Rosnące ceny gruntów zmieniły podejście do nieruchomości i pokazały, iż nieruchomości rolne (a w ostatnim okresie również grunty leśne) są bezpieczną lokatą kapitału.

WYNIKI ANALIZ:

Aby zalesienia były **OPLACALNE EKONOMICZNIE** system dotacji powinien uwzględniać zmieniające się uwarunkowania rynkowe, w tym rosnące ceny gruntów pod zalesienia. Rolnicy nie będą chcieli na trwałe zmienić przeznaczenia gruntu rolnego na leśny, gdyż mogą korzystać z innych, bardziej korzystnych form wsparcia do gruntów rolnych (płatności bezpośrednio do gruntów rolnych , ONW, rolnośrodowiskowe klimatyczne) oraz inne działania PROW skierowane do rolników.

Należy zwrócić również uwagę na różne podejście do lasu i do realizowanych zalesień.

Lasy Państwowe realizują swoje zadania mając na uwadze dbałość o zachowanie zasobów leśnych.

W przypadku osób fizycznych decyduje jednak czynnik praktyczno-biznesowy (ryzyko pożarów, kradzież drewna czy choroby drzewostanów).

Przy obecnym poziomie wsparcia na zalesienie i kryteriach, które muszą spełniać beneficjenci, przewiduje się iż zalesienia przez rolników będą realizowane marginalnie

DZIĘKUJĘ ZA UWAGĘ

hubert.kryszk@uwm.edu.pl